FONTES ET LIBRI 1.

URBS, CIVITAS, UNIVERSITAS

Ünnepi tanulmányok
Petrovics István
65. születésnapja tiszteletére

Szeged 2018

Fontes et Libri
1.

URBS, CIVITAS, UNIVERSITAS

Ünnepi tanulmányok Petrovics István 65. születésnapja tiszteletére

Főszerkesztő:

Papp Sándor

Szerkesztette:

Kordé Zoltán és Tóth Sándor László

SZEGED
2018

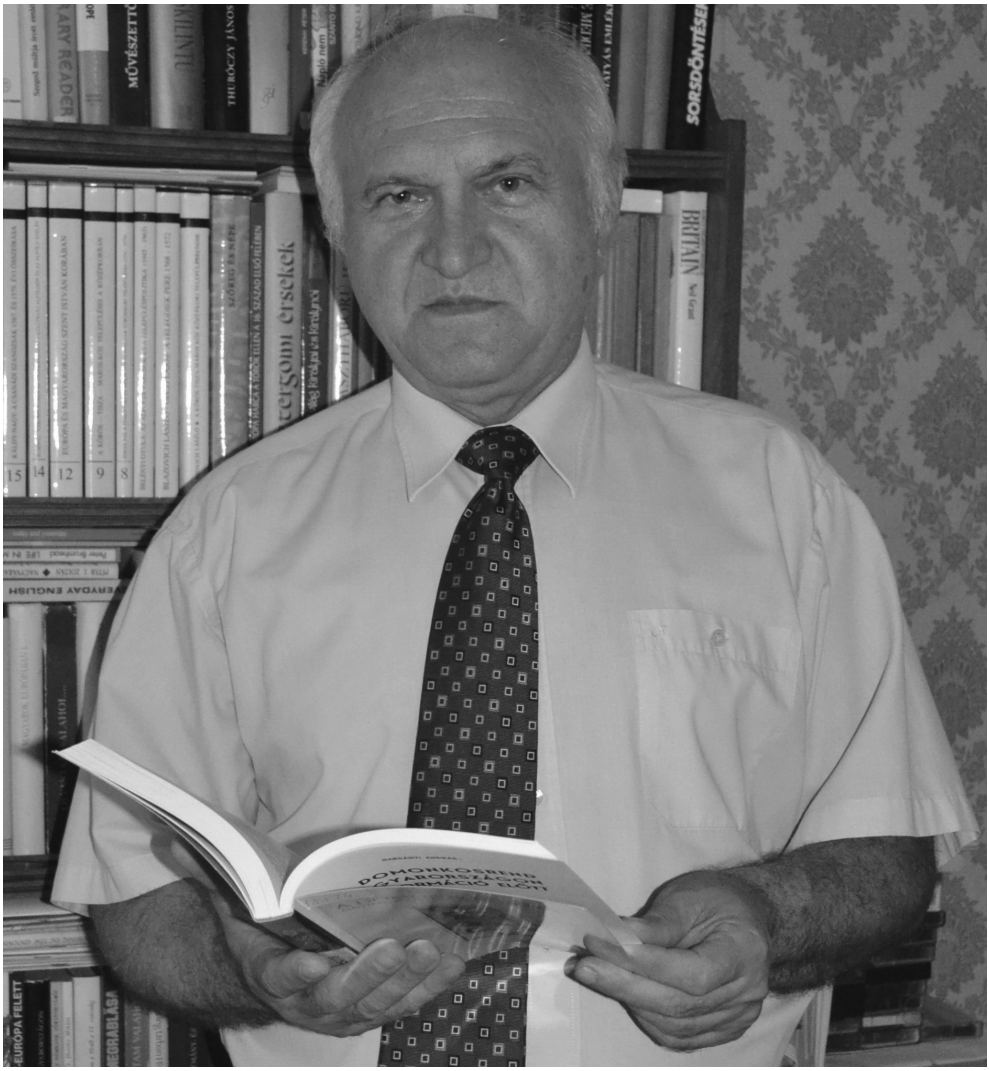
MŰVÉSZETTÖ
THURÓCZY JÁNOS
SORSDÖNTÉSE
BRITAIN
Neil Grant
EUROPA FELETT

Fontes et Libri

Sorozatszerkesztő:

Papp Sándor

Kiadja:

a Szegedi Tudományegyetem Középkori és Kora Újkori Magyar Történeti Tanszéke

A kötet a Szegedi Tudományegyetem Interdiszciplináris Kiválósági Központ Középkori és Kora Újkori Magyar Történeti Tanszéke, valamint az MTA-SZTE Oszmán-kori Kutatócsoportja munkájának keretében készült.

A kutatást és a kötet megjelenését az Emberi Erőforrások Minisztériuma támogatta 20391-3/2018/FEKUSTRAT.

Nyomdai kivitelezés:
Innovariant Nyomdaipari Kft., Algyő

© Szerzők
© Papp Sándor, Kordé Zoltán, Tóth Sándor László

Tördelés:
Ferwagner Péter Ákos

ISBN 978-963-306-643-0

Tartalomjegyzék

Bevezető 9
Rövidítésjegyzék 12

ALMÁSI TIBOR
Adalékok Zenta város középkori történetéhez 13

ANDREW AYTON
'The greatest loss of ships that England ever suffered':
English port towns and the king's war in 1375 25

BÁRÁNY ATTILA
Magyarország és a bretagne-i háború (1488–1493) 33

BLAZOVICH LÁSZLÓ
Raymundus Parthenopeis: A törvények rövid, könnyű és hasznos foglalata. II. Könyv
A dologi jog (részlet) 43

LIGIA BOLDEA
In Sedes Iudiciaria. On the feminine presence before counties' courts in the Banat
(the 14th century – first half of the 15th century) 54

BUBNÓ HEDVIG
Az ideális város képe egy 14. századi katalán ferences leírásában 62

CSERNUS SÁNDOR
„Joinville urának levele X. Lajos királyhoz" – és ami mögötte van 67

DRASKÓCZY ISTVÁN
Bányaváros és egyetemjárás a késő középkori Erdélyben 74

F. ROMHÁNYI BEATRIX
Egy furcsa régió: a Temesköz a középkori egyházi intézményhálózat változásainak
tükrében 82

FEDELES TAMÁS
A Délvidékről az Örök Városba
Csanádi egyházmegyések kúriai szentelései ügyei (1442–1517) 94

COSTIN FENEŞAN
Blandrata György fejedelmi orvos és tanácsos erdélyi birtokviszonyai 111

FONT MÁRTA
Szempontok a 12. század végi Kijevi Krónika elemzéséhez 121

GÁLFFY LÁSZLÓ
Hallal és borral: városi reprezentáció a Loire-vidéken a 15–16. század fordulóján
Megjegyzések két magyar követség átutazása kapcsán 131

GRÓF LÁSZLÓ
A Codex Latin 7239 térképe Zsigmond király uralkodása idejéből 139

GULYÁS LÁSZLÓ SZABOLCS
Az „*abductio*” – egy sajátos középkori jogi fogalom értelmezéséhez 146

HALMÁGYI MIKLÓS
„boldog István törvénye szerint”. A Szent István királyra való hivatkozás példái a
középkori jogi és társadalmi gondolkodásban 152

IUSZTIN ZOLTÁN
A közigazgatási szervezet keletkezése a középkori Bánságban 159

KOPECZNY ZSUZSANNA
Volt-e Temesvárnak védőfala? 168

KORDÉ ZOLTÁN
„Ahány nyelvet beszélsz, annyi embert érsz” (?)
Példák a középkori magyarországi idegennyelv-ismeretről 175

KŐFALVI TAMÁS
Maróti László születésigazolása 181

ADRIAN MAGINA
Nemesek közti konfliktusok és erőszak
Magánháborúk a középkori Dél-Magyarországon 189

MARTON SZABOLCS
A Szerémség lakosságának elvándorlása a török elől 196

PAPP SÁNDOR
A szegedi veszedelem 1552-ben és Ali budai beglerbég jelentése 202

PÓSÁN LÁSZLÓ
Zarándoklatok, kegyhelyek a középkori Poroszországban 214

ROKAI MELINA – ROKAY PÉTER
A „heretici comburantur”-tól a „cuius regio eius religio”-ig
(három évtized Magyarország vallás- és egyháztörténetében: 1525–1556) 225

SEBŐK FERENC
Adalékok a magyar külpolitikához 1352-ben 235

SKORKA RENÁTA – WEISZ BOGLÁRKA
A királyné asztala 241

STANISŁAW A. SROKA
Ismeretlen kapcsolatok a Homonnay Drugeth család és a lengyel nemesség között a 16. század első felében 254

SZABÓ PÁL
Egy királyi évszám nyomában – Hunyadi Mátyás életkoráról 259

SZÁNTÓ RICHÁRD
A 881. évi hadjárat kronológiai kérdései 271

SZŐCS TIBOR
A királyi különös jelenlét bíróságának Árpád-kori előzményei 283

TEKE ZSUZSA
Egy firenzei kereskedő életvitele, mindennapi kiadásai a Jagelló-kori Budán 290

THOROCZKAY GÁBOR
Megjegyzések a 11–12. század fordulójának magyar egyháztörténetéhez
Források, zsinatok, pápai követek 295

CĂLIN TIMOC
Contributions to the knowledge of the medieval fortress from Pojejena (Caraş-Severin County) 301

TÓTH SÁNDOR LÁSZLÓ
Egy magyarrá vált kazár fejedelmi beiktatási ceremónia rekonstrukciós kísérlete 307

VEKOV KÁROLY
Középkori és reneszánszkori tárgyak a gyulafehérvári káptalan kincstárában 316

VESZPRÉMY LÁSZLÓ
Hunok és magyarok
„Csupán Hunniának ne volnának meg a maga költeményei és legendái Attiláról?” 325

Tabula Gratulatoria 333

FEDELES TAMÁS

A Délvidékről az Örök Városba*
Csanádi egyházmegyések kúriai szentelései ügyei (1442–1517)

Az ünnepelt munkásságának jelentős része a Bánság történetére összpontosul, amelynek keretében kiemelt figyelmet szentelt a régió középkori egyháztörténetének is.[1] Az alábbiakban magam is ez utóbbi témakörhöz kívánok adalékokkal szolgálni, így köszöntve Petrovics Istvánt, akihez közel két évtizedes munkakapcsolat fűz egy másik kedves kutatási területe, a középkori Pécs története kapcsán.

Tanulmányomban a középkori csanádi egyházmegyés klerikusok *Curia Romaná*ban sorra kerülő szenteléseit vizsgálom az 1442 és 1517 közötti időszakban. Az időintervallum nem önkényes kiválasztás eredménye, hanem a kúriai promóciók elsődleges forrásbázisát alkotó homogén regisztersorozat, a Vatikáni Titkos Levéltárban őrzött *Libri formatarum* köteteinek vonatkozó bejegyzései jelölték ki. Az említett széria az V. Márton pápa (1417–1431) kúriai reformjait követően keletkezett, ugyanis e folyamat részeként a Kúriában történő klerikusszentelések az Apostoli Kamara ellenőrzése alá kerültek, s e hivatal vezetője, a kamarás volt e procedúrák felelőse. A *Camera Apostolica* klerikusai és jegyzői egyúttal a promóciók alapvető adatait (szentelés helye és ideje, név, javadalom, egyházmegye) dokumentálták, és ennek nyomán keletkezett az ominózus iratsorozat. A korunkra maradt 14 kötet jelentős hiátusokat is tartalmaz, így nem szerepelnek lapjain III. Callixtus (1455–1458) és II. Pius (1458–1464) korabeli adatok, továbbá hiányosak a VIII. Ince (1484–1492), valamint VI. Sándor pontifikátusa (1492–1503) alatt keletkezett bejegyzések adatsorai is.[2]

* A tanulmány elkészítését az Emberi Erőforrások Minisztériuma ÚNKP-18-4 Bolyai+ kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának támogatása tette lehetővé. Készült az MTA-PPKE Fraknói Vilmos Római Történeti Kutatócsoportban.

[1] Pl. Petrovics István: A Duna-Tisza-Maros köz és Temesvár egyházi viszonyai a középkorban. Történelmi vázlat tényekkel és kérdőjelekkel. In: Erdélyi várostörténeti tanulmányok. Szerk. Bárdi Nándor–Fleisz János–Pál Judit. Csíkszereda, 2001. 43–69.; Uő: A középkori Temesvár. Fejezetek a Bega-parti város 1552 előtti történetéből. (Capitulum IV.) Szeged, 2008. 26–30., 39–42., 68–94.; Uő: The Bishopric of Csanád/Cenad and the Ecclesiastical Institutions of Medieval Temesvár/Timişoara. *Transylvanian Review* 22. (2013) Supplement, No. 4. 240–252.

[2] A kötetek részletes leírását ld. Schmitz, Ludwig: Die Libri Formatarum der Camera Apostolica. *Römische Quartalschrift für christliche Altertumskunde und für Kirchengeschichte* 8. (1894) 451–472. A magyar vonatkozású bejegyzésekre ld. Fedeles Tamás*:* Magyar klerikusszentelések Rómában

A papság tagjává az egyházi rend (*ordo*) szentségének felvétele által válhatott valaki, amely két nagyobb csoportból, az úgynevezett négy kisebb (*ordines minores*), valamint a három nagyobb rendből (*ordines maiores*) állt. A klérushoz tartozás – a hajkorona közepének kör alakú leborotválása révén – külsőleg is látható jelét az első tonzúra (*prima tonsura*) jelentette. A helyi *ordinarius* által kiszolgáltatható rendek alsó grádusai a *hostiarius*, *lector*, *exorcista* voltak, végül pedig az *acolitatus* következett. Ezek birtokában az illető már az egyháziak kiváltságait élvezte, azonban a későbbiekben még visszatérhetett a laikus állapotba (házasodhatott, világi foglalkozást űzhetett). Az említett négy kisebb rendet (*quattuor minores*) a legtöbbször egy időpontban vették fel a jelöltek. A három magasabb ordó sorrendben a következő volt: *subdiaconatus*, *diaconatus* és *presbiteratus*. Az alszerpapi (*subdiaconatus*) fokozat képezte a valódi választóvonalat a cölibátus megtartása és az imaórákon (zsolozsmán) történő részvétel követelménye által, egyértelművé téve, miszerint az illető további életét immár kizárólag az egyháznak szenteli. Természetesen csak a presbiteri ordó felvételét követően vált áldozópappá (*presbiter*, *sacerdos*) az illető, amely lehetővé tette a szentmise celebrálását, valamint a szentségek kiszolgáltatását. Az egyházi rendek legmagasabb fokozatát pedig a püspökség (*episcopatus*) jelentette. Ez utóbbi grádusokat a kisebb ordóktól markánsan megkülönböztetve szent rendeknek (*sacros ordines*) nevezték.[3] A szentelést megelőzően a jelölteket vizsgálat (*examinatio*) alá vetették, amely elméleti felkészültségükre, erkölcseikre, valamint állapotukra irányult.[4] Ekkor ellenőrizték a kandidálók életkorát, moralitását, törvényes származását, elméleti felkészültségét, továbbá igazolniuk kellett, miszerint nem élnek szabálytalan állapotban, és nincs a szentelést akadályozó testi hibájuk vagy betegségük. A kánonjog előírása szerint a *subdiaconatus*sal kezdődő magasabb ordók felvételéhez az említetteken kívül a jelölteknek igazolniuk kellett a megfelelő egzisztenciális hátteret biztosító javadalom (*titulus patrimonii*, *titulus ecclesiasticus*) birtoklását is. Kivételt a szerzetesek képeztek, mivel az ő megélhetésüket rendjük szavatolta.[5] A promócióra normál esetben az adott egyházmegye székesegyházában – alkalmanként más szakrális helyen – került sor, amelyet a helyi püspök, illetve akadályoztatása, széküresedés esetén a segédpüspök végzett. Az egyházi előírásoknak megfelelően évente hat meghatározott időpontban kerülhetett sor a klerikusok promóciójára, amelyek a kántorböjti időszak (*ieiunium quattuor temporum*) szombatjaira, valamint a nagyböjt idejére estek. Ezen események természetesen minden alkalommal ünnepi szentmise keretében (*inter missarum sollemnia*) történtek.[6]

---

a hitújítás kezdetén. In: Egyházi társadalom a Magyar Királyságban a 16. században. Szerk. Varga Szabolcs–Vértesi Lázár. Pécs, 2017. (Seria Historiae Dioecesis Quinqueecclesiensis XVII.) 51–104.

[3] Plöchl, Willibald: Geschichte des Kirchenrechts. Bd. 2.: Das Kirchenrecht der abendländischen Christenheit 1055 bis 1517. Wien–München, 1962. 289.; Ott, Ludwig: Das Weihesakrament. (Handbuch der Dogmengeschichte 4.) Freiburg–Basel–Wien, 1969.; Salonen, Kirsi–Hanska, Jussi: Entering a Clerical Career at the Roman Curia, 1458–1471. (Church, Faith and Culture in the Medieval West) London–New York, 2016. 6–8.

[4] Oediger, Friedrich Wilhelm: Über die Bildung der Geistlichen im Späten Mittelalter. Leiden–Köln, 1953. 80–83.

[5] Ülhof, Wilhelm: Die Zuständigkeit zur Weihespendung mit besonderer Berücksichtigung des Zusammenhangs mit dem Weihetitel un der Inkardination. (Münchener theologische Studien 3/15.) München, 1962.

[6] Kleinheyer, Bruno: Die Priesterweihe im römischen Ritus. Eine liturgiehistorische Studie. (Trierer theologischen Studien 12) Trier, 1962.

A 15. század folyamán a külföldi klerikusok római szentelésének egyetlen hivatalos orgánuma az Apostoli Kamara hivatala volt. A 16. század elejétől a Kamara mellett a római püspök (azaz a pápa) helynöke (*vicarius in spiritualibus in Urbe*) is felhatalmazást kapott minderre.[7] Jóllehet a *Camera Apostolica* élén álló kamarás a papszentelések terén ad hoc pápai felhatalmazással a korábbi időszakban is eljárhatott, az ordinációkra vonatkozó állandó joghatóságot azonban V. Márton pápa kúriai reformjai során nyerte el, amint fentebb említettem. A promócióhoz szükség volt pápai engedélyre, amely felhatalmazta a jelölteket, hogy a Kúriában tartózkodó bármely püspöktől felvegyék a kívánt ordókat. Az Apostoli Kancellária, a Penitenciária, majd később a Datária hivatalaihoz benyújtott szupplikáció tartalmazta a jelölt legfontosabb adatait: a nevét, a származási és a szolgálati helye szerinti egyházmegyéjét, az egyházi javadalma pontos megnevezését. A folyamodványokat benyújtók többsége nem rendelkezett saját püspöke szentelési engedélyével, s jobbára gyorsított eljárás keretei közt kívánta felvenni az egyházi rendeket. A 15. század második felétől vált általánossá az a gyakorlat, hogy a kúriai szentelések esetében egy pozitívan elbírált, a pápai okirat kiállítását nem igénylő (*sola signatura*) folyamodvány is elegendőnek bizonyult.[8] Az ilyen típusú promóciókra vonatkozó *supplicatió*k záradékában (*clausula*) az engedély mellett utaltak a kötelezően előírt vizsga letételére, valamint a szentelést végző püspök (*ordinator*) személyére. A szupplikáció kedvező elbírálását követően a szentelésekkel kapcsolatos teendőket immár a Kamara hivatala végezte: meghatározta és nyilvánossá tette a vizsgálat helyét és idejét, megszervezte a jelöltek szentelését, majd pedig regisztrálta őket.[9] A sikeres kamarai vizsgálatot követően kerülhetett végül sor a promócióra. Miután az alkalmas személyeket besorolták az egyes szentelési időpontokhoz, neveiket egy kamarai jegyző dokumentálta, a kamarás pedig felhatalmazta a szentelést végző püspökö(ke)t. Az általános szentelések (*ordinationes generales*) során a Kamarában is az előírt évi hat időpontot tartották szem előtt. A felmentések folyamatos növekedése következtében azonban tulajdonképpen egész évben, így a kánonilag előírt alkalmakon kívül (*extra tempora*) is folytak a promóciók.[10]

A szentelést követően a kamarai jegyző kérésre kiállította a hivatalos igazoló dokumentumot (*littera testimonialis*, *littera ordinum*, *littera formata*, *formata*), amely természetesen díjköteles volt. Az idegen egyházmegyéhez tartozóknak a helyi püspök, illetve helyettese, a szerzetesrendek tagjainak pedig elöljárójuk által kiállított írásbeli engedélyt (*littera dimissoria*, *dimissorialia*) kellett bemutatniuk a szentelés előtt. Természetesen az Apostoli Kamara illetékességi köre szintén kiterjedt az ilyen jellegű dokumentumok kiállítására, amelyek ugyancsak taxakötelesek voltak.[11] A szentelési listákat, a *dimissoriá*kat, valamint a felszenteltek számára kiállított okiratokat az egyik kamarai klerikus – erősen lerövidített formában – bemásolta a *Libri formatarum* köteteibe. Gyakran nagyon hanyag módon dokumentáltak a hivatal munkatársai, így például olyanok neveit is beírták, akiket nem szen-

[7] Rehberg, Andreas: L'affluenza di ordinandi a Roma alla vigilia della riforma luterana. In: La papauté à la Renaissance. Eds. Alazard, Florence–La Brasca, Frank. Paris, 2007. 167–249, itt: 200.
[8] Katterbach, Bruno: Päpstliche Suppliken mit der Klausel der „sola signatura". *Römische Quartalschrift* 31. évf. (1923) 185–196.
[9] Pelliccia, Guerrino: La preparazione ed ammissione dei chierici ai santi Ordini nella Roma del secolo XVI, con Appendice di documenti originali. Roma, 1946. 35.
[10] Uo. 30.; Salonen, Kirsi–Hanska, Jussi: Entering i. m. 208–212.
[11] Pelliccia, Guerrino: La preparazione i. m. 36.

teltek fel, majd később az ellenőrzés nyomán ezeket áthúzták. Számos esetben jóval a szentelést követően vezették át az adatokat a regiszterbe, ebből adódóan több kronológiai anomália is érzékelhető az egyes kötetekben.[12]

Az említett sorozat öt kötete (2–3., 11–13.) összesen tíz csanádi egyházmegyés klerikusra vonatkozó adatokat tartalmaz (1. táblázat, a bejegyzések szövegét ld. a Függelékben), amely a magyar egyházmegyékhez viszonyítva mindössze 1%-os aránynak felel meg. A korszakban ugyanis összesen 783 magyar klerikus promóciójával kapcsolatos információkat találunk a vizsgált sorozat volumeneiben.[13]

A vizsgált egyháziak közül kilenc főt szenteltek a római Kúriában, ugyanis Temesvári Miklós számára engedélyt állítottak ki a kamarás nevében, amely birtokában bármely, az Apostoli Szentszékkel közösségben lévő katolikus főpaptól (*a quocumque antistite catholico*) felvehette az egyházi rend szentségét. Ami klerikusaink római promócióinak időbeli megoszlását illeti, az események döntően a 15. század második felére esnek. A csanádi egyházmegyések közül elsőként Zombori János promóciójára vonatkozóan található adat az említett kamarai regisztersorozat harmadik kötetében. Ő 1450 februárjában vette fel a kisebb rendeket a vatikáni Szt. Péter-székesegyház Szent András-kápolnájában egy-egy győri, veszprémi és zágrábi (és számos külföldi) klerikus társaságában. A többség, összesen hét fő 1496–1498 között promoveált, ami teljesen illeszkedik az általános tendenciához, ugyanis ezek voltak a magyarok körében a legfrekventáltabb évek. 1496-ban összesen 88, 1497-ben 78, míg 1498-ban 46 kárpát-medencei klerikus római szentelésére vannak adataink. Az utolsó csanádi vonatkozású bejegyzés pedig 1517 februárjára vonatkozik.

1. Táblázat Csanádi egyházmegyés klerikusok kúriai szentelési ügyei

Sz	Név	Dátum	Státus/Ordó	Javadalom
1	Temesvári Miklós	1442. 2. 1.	klerikus, dimissoria	–
2	Zombori János	1450. 2. 28.	kisebb rendek	
3	Révkanizsai Pál	1496. 3. 19.	tonzúra, kisebb rendek	
4	Tóth János	1497. 3. 11–21.	iskolás, tonzúra, kisebb és nagyobb rendek	vámosi plébános
5	Petresi Miklós	1497. 3. 13–25.		ferzesi plébános
6	Balogh László	1498. 3. 31.	iskolás, tonzúra, kisebb rendek	–
7	Mátyás, György fia			
8	Péter, Bálint fia			
9	Nagy Ferenc		alszerpapság	kekeméri plébános
10	Polgári Tamás	1517. 2. 1–3.	akolitus, kisebb és nagyobb rendek	Pálülése (egri egyházmegye) kápolnaigazgatója

A státus összesen hét személy esetében vizsgálható: öt *scolaris*t, valamint egy-egy akolitust és klerikust találunk köztük. A *clericus* szó jelzi, hogy az illető már felvette az első tonzúrát, azaz – amint fentebb említettem – külsőleg is látható módon a papsághoz tartozott, s az egyháziakat megillető privilégiumok birtokába került.[14] A *scolaris* jelző arra utal, hogy az illetők iskolába jártak, ám sajnos arra vonatkozó ismeretekkel nem rendelkezünk, hogy hol tanultak, s milyen szintű képzettséggel rendelkeztek. A szentelési vizsgán termé-

[12] Schmitz, Ludwig: Die Libri i. m. 460.; Salonen, Kirsi–Hanska, Jussi: Entering i. m.167.

[13] Okmánytár. Magyar klerikusszentelések a római Kúriában. A *Libri formatarum* köteteinek magyar vonatkozású bejegyzései (1426–1523). Feltárta és közreadja: Fedeles Tamás. Pécs, 2019. (kézirat)

[14] Erre összefoglalóan ld. Puza, Richard: Privilegium fori. In: Lexikon des Mittelalters VII. München, 2003. 228–229.

szetesen szigorúan ellenőrizték a jelöltek elméleti felkészültségét, különbséget téve a kisebb és a magasabb rendek felvétele kapcsán, hiszen magától értetődő módon más-más követelményeket támasztottak egy akolitussal, illetve egy presbiterrel szemben. A klerikusok döntő többsége plébániai és székesegyházi iskolában szerezte meg a szükséges erudíciót. Volt azonban az intézményes keretek közt folyó képzésnek egy további alternatívája is, amely sokkal inkább a gyakorlati ismeretekre helyezte a hangsúlyt. A középkorban Európa-szerte, így Magyarországon is általános jelenségnek számított, hogy a kézművesekhez hasonlóan a klerikusok is egy-egy mester mellé szegődtek, ahol „inaséveik" alatt a leendő szakmájukhoz szükséges elméleti és gyakorlati tudással vértezhették fel magukat, elsajátíthatták a klerikus mesterséget (*discendum artem et officium clericatus*).[15] A kánonjogi előírások értelmében a három nagyobb rend felvételéhez a megélhetést biztosító javadalomra is szükség volt. A vizsgált klerikusok közül három fő az egyházi ordó valamennyi grádusát, így a *presbiteratus*t is, míg egy személy az *ordines sacros* első fokozatát, a *sundiaconatus*t vette fel. Valamennyien rendelkeztek bevételi forrással: hárman plébánosi teendőket láttak el, míg egy fő kápolnaigazgatóként kereste kenyerét. A felkészültség és alkalmasság terén mindössze egy klerikussal akadtak problémák. A csanádi egyházmegyéből származó, és az egri egyházmegye szomszédos pankotai főesperessége déli részén javadalommal rendelkező Polgári Tamást ugyanis pappá szentelték Rómában, ám az erről kiállított oklevél tanúsága szerint egy évre felfüggesztették az oltárszolgálat alól (*suspenditur tamen prefatus Thomas, quod non celebret usque ad annum*). A kijelölt időszak lejártát követően a csanádi püspök előtt kellett számot adnia alkalmasságáról (*docta de eius ydoneitate*), s csak ezt követően láthatott el papi teendőket. Sajnos közelebbi információval nem rendelkezünk az illető hiányosságairól; elképzelhető, hogy még nem töltötte be a presbiteri ordó felvételéhez szükséges 25. életévet. Mindazonáltal általános gyakorlatnak számított a korszakban, hogy a korhiány alól a *Sacra Poenitentiaria Apostolica* hivatala diszpenzációt adott.[16] A felfüggesztések a vizsgált anyagban nem gyakoriak, Polgári esetén kívül mindössze egy további alkalommal került erre sor. 1523-ban a veszprémi egyházmegyés Szentmártoni Mihályt sújtották hasonló szankcióval, ám őt csak fél évre függesztették fel.[17]

Öt fő származási és/vagy szolgálati helye ismert. E településekből többségét falvak alkotják, mindössze három ízben tudósítanak a források mezővárosokról. Az *oppidum*ok közül fejlettségi szintjét tekintve egyértelműen Temesvár emelkedik ki, de e csoportba tartozik még Révkanizsa, valamit a déli végvidéken lévő Haram. Ezek alapján elmondható, hogy a csanádi egyházmegyéből a vidéki papság képviselői keresték fel a *Curia Romaná*t, hogy az Örök városban vegyék fel az egyházi rendek egyes fokozatait.

[15] Erre ld. Cagnin, Giampaolo: „Ad adiscendum artem et officium clericatus". Note sul reclutamento e sulla formazione del clero a Treviso (sec. XIV). In: Preti nel medioevo. (Quaderni di storia religiosa 4) Verona, 1997. 93–124.

[16] Salonen, Kirsi: The Penitentiary as a Well of Grace in the Late Middle Ages. The Example of the Province of Uppsala 1448–1527. (Annales Academiae Scientiarum Fennicae 313) Helsinki, 2001. 185.; Salonen, Kirsi–Schmugge, Ludwig: A Sip from the Well of Grace. Medieval texts from the Apostolic Penitentiary. Washington, 2009. 61.

[17] Archivio Segreto Vaticano, Camera Apostolica (= ASV Cam. Ap.), Libri formatarum vol. 14, fol. 65v.

1. térkép A csanádi egyházmegyés klerikusok azonosított származási és szolgálati helyei

Az említett egyháziak szentelését összesen három, Rómában rezideáló püspök végezte. Ők általában csekélyebb bevételt garantáló, sok esetben csak tituláris egyházmegyék élén álltak, s a kúriai ordináriusi feladatok ellátásáért a 15. század derekától díjazásban részesültek. Az erre utaló, általam ismert első adat Radulf Ágoston-rendi remetére, Città di Castello püspökére (1441–1460) vonatkozik, akinek 1448. június 20-án utaltak ki hat forint havi

járandóságot a *Camera Apostolicá*ban.[18] Ő az 1450 februárjában sorra kerülő általános szentelés során egy csanádi klerikust szentelt. A most vizsgált egyháziak többsége Iosue de Gaetis ascoli püspöktől (1480–1509, 1513–1517), egy fő pedig Geremia Contugi krajnai érsektől vette fel az egyházi ordó egyes fokozatait.[19]

A kántorböjtök idején esedékes általános szenteléseken, amely események a vizsgált személyek esetében kivétel nélkül a nagyböjt időszakára estek, összesen heten vettek részt. Vizsgálódásunkat immár a teljes magyar anyagra kiterjesztve azt láthatjuk, hogy ezen alkalmakon csoportosan jelentek meg a távoli Kárpát-medencéből érkezett klerikusok, amely körülmény egyértelműen a szervezett, csoportos utazásra enged következtetni. Az általános gyakorlatnak megfelelően azok, akik az egyházi rend több fokozatát is az *Urbs Aeternáb*an kívánták felvenni, igyekeztek a lehető legrövidebb időn belül megtenni. Ennek szemléletes példáját nyújtja Tóth János esete, aki 1497 tavaszán érkezett Rómába. A Datárián március 10-i dátummal (péntek) regisztrálták szentelési kérelmét, majd a rákövetkező szombaton felvette az első tonzúrát és a négy kisebb rendet, vasárnap pedig Józsué püspök alszerpappá szentelte. Egy héttel később, március 19-én, amely Virágvasárnap ünnepe volt, diakónussá, majd pedig március 21-én presbiterré szentelte az említett főpap. Ő tehát összesen tíz nap alatt vált *scolaris*ból presbiterré. Mindössze egy ízben, Petresi Miklós szentelése kapcsán utaltak az előírt időszakon kívüli (*extra tempora a iure statuta*) promócióra.

2. Táblázat Az *ordinationes generales* során szentelt csanádi egyházmegyések

A mise introitusa	**Időpontok**	**Csanádi egyházmegyések**	**Magyarok**
'Intret oratio mea'	1450. 2. 28	1	4
'Sitientes'	1496. 3. 19.	1	53
	1497. 3. 11.	1	32
	1498. 3. 31.	4	46
Összesen		8	135

A vatikáni Szent Péter-bazilika közelében, illetve a korabeli Róma egyik központi részén, összesen négy különböző szakrális helyen került sor a promóciókra. A legtöbb eseményt a *Navona* tér szomszédságában, a *Parione* városnegyedben található patinás *San Panthaleone* plébániatemplomban, valamint a *San Salvatoris de Termis* egyházban rendezték.[20] Egy-egy csanádi egyházmegyés klerikust a Szent Péter-bazilika Szent András-kápolnájában, valamint a borgóbeli Szent Mihály arkangyal-templomban szenteltek.[21]

[18] Hierarchia Catholica medii et recentioris aevi, sive Summorum Pontificum, S.R.E. Cardinalium, ecclesiarum Antistitum series I–VIII. Ed. Van Gulik, Guilelmus et alii. Monasterii–Patavii, 1913–1978. II. 130. – Kamarai kiutalások: ASV Cam. Ap. Introitus et Exitus vol. 414, fol. 50v, 62v, 67v, 70v, 74r, 76r, 80r, 81v, 83r; vol. 417, fol. 21r, 55v, 56v, 58v, 61r, 62v, 64r, 66v, 69v, 70v, 73r, 75v, 77v, 79r, 81r, stb.; Uo. vol. 419, fol. 81r. – 1450-ben két forinttal emelték havi sallariumát. Uo. vol. 419, fol. 81r.

[19] A püspökök személyére ld. Hierarchia Catholica II i. m. 96–97., III, 120. és 180.

[20] Ez elsőre ld. Hülsen, Christian: Le Chiese di Roma nel Medio Evo. Firenze, 1927. 412.; Miedema, Nine Robijntje: Die römischen Kirchen im Spätmittelalter nach den „Indulgentiae ecclesiarum urbis Romae". Tübingen, 2001. 712. – A második lokalizálása bizonytalan. Uo. 770–771.

[21] Miedema, Nine Robijtntje: Die römischen Kirchen i. m. 348., 702–703.

Végezetül a csanádi egyházmegyések alacsony számát célszerű szemügyre vennünk. Vajon mi állhat e jelenség hátterében? A 14 magyar egyházmegye közül összesen 12 neve szerepel a promóciókat dokumentáló kamarai kötetekben. Hiányzik azonban a két déli, egyúttal legszegényebb *dioecesis*, a boszniai és a szerémi. E jelenség hátterében valószínűleg a területeiket sújtó folyamatos oszmán betörések okozta nagyobb arányú népességcsökkenés húzódhat meg. Az esztergomi (22%), az egri (19%), valamint az erdélyi és a zágrábi (15–15%) egyházmegyék dominanciája egyértelmű, ezeket követi a veszprémi (6%) és a pécsi (5%). Szinte megegyező arányban érkeztek klerikusok a győri és a váradi (4%), míg ennél némileg kevesebben a kalocsa–bácsi (3%) egyházmegyék területéről, míg a váci (2%), valamint a csanádi és a nyitrai (1–1%) püspökségek részesülése a legcsekélyebb.

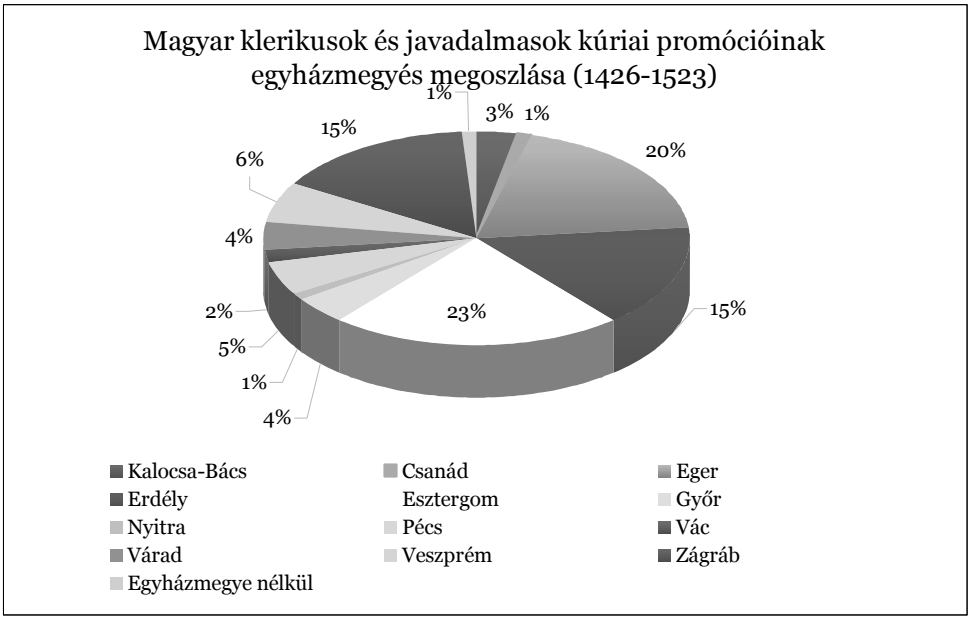

Vajon mire következtethetünk ezek alapján? Csupán esetlegességről van szó, vagy netán olyan tendenciáról, amely tágabb összefüggésekbe is beilleszthető? A korábbi nemzetközi és hazai kutatások egyaránt kimutatták, hogy a részegyházak klerikusainak római reprezentáltsága több összetevő együttes hatásának eredménye. Mindebben szerepet játszottak az adott régió demográfiai és gazdasági viszonyai, az ezekből következő társadalmi és urbanizációs összefüggések, továbbá az adott terület és a pápai udvar közötti kapcsolati hálók szövetének sűrűsége.[22] Amennyiben a promóciós adatokat a Datariához intézett szen-

[22] Salonen, Kirsi–Hanska, Jussi: Entering i. m. 62–63., 101.; Schmugge, Ludwig: Zum römischen „Weihetourismus“ unter Papst Alexander VI. (1492–1503). In: Europa e Italia. Studi in onore di Giorgio Chittolini (Reti medievali e-book 15), Firenze, 2011. 417–436., itt: 431.; Nemes Gábor: Győri egyházmegyeiek a késő középkori Rómában. In: Magyarország és a római Szentszék II. Vatikáni magyar történeti kutatások a 21. században. Szerk. Tusor Péter–Szovák Kornél–Fedeles

telési kérelmek (1417–1453), a *Sacra Poenitentiaria Apostolica* hivatalaihoz benyújtott folyamodványok (1409–1559), a római Szentlélek-társulat anyakönyvének bejegyzései (1446–1523), valamint az egyes egyházmegyék becsült lakosságszáma (1490k.) tükrében szemléljük, a csanádi egyházmegye esetében többé-kevésbé hasonló megoszlást tapasztalunk.[23] Mindezt az alábbi grafikon szemlélteti.

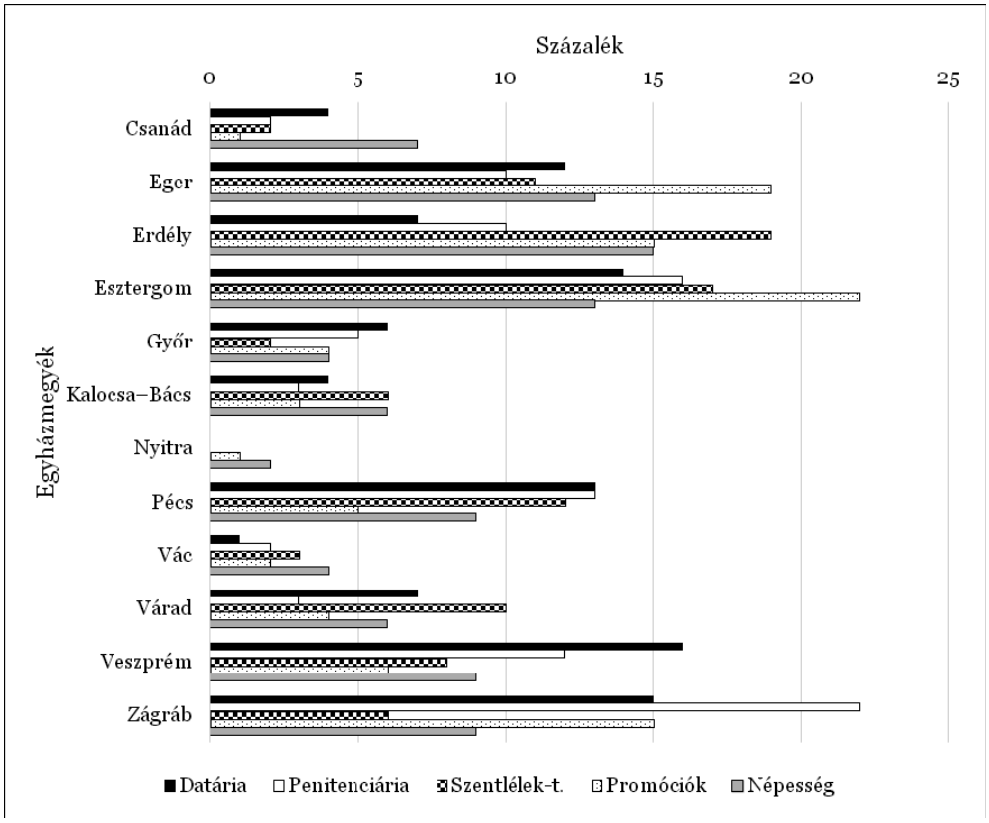

Az említett gazdasági és demográfiai jellemzők területenként változó erősségű összefüggésein túl nyilvánvalóan további tényezők is meghatározók lehettek a kúriai szentelésre induló magyar klerikusok területi megoszlásában. Ezek között adataink alapján kevés relevanciája lehetett az egyes egyházmegyék Rómától való távolságának. Zágráb esetében még e körülménnyel indokolhatnánk a 15%-os részesedést, azonban az erdélyi, egri és esztergomi klerikusok aránya, amely együttesen 50%-ot tesz ki, éppen az ellenkezőjére utal.

Tamás. Bp.–Róma, 2017. (Collectanea Vaticana Hungariae I/15.) 107–136., itt: 129–131.; Regesta Supplicationum 1522–1523. A VI. Adorján pápa uralkodása alatt elfogadott magyar vonatkozású kérvények. Feltárta, közreadja és a kísérőtanulmányt írta: Lakatos Bálint. (Collectanea Vaticana Hungariae I/16) Bp.–Róma, 2018. 67. sköv.

[23] Az adatok forrása: Nemes Gábor: Győri egyházmegyeiek i. m. 130.

Esztergom esetében ráadásul az egyházmegye joghatósága alá tartozó erdélyi Királyföld tovább árnyalja a képet. Ugyanakkor a Rómához kétségkívül közelebb fekvő dunántúli egyházmegyék, így a pécsi, a veszprémi és a győri együttesen mindössze 15%-kal képviselteti magát.

Összefoglalva tehát elmondható, hogy a csanádi egyházmegyés klerikusok a késő középkorban időről időre feltűntek a *Curia Romana* különböző hivatalaiban, köztük találunk olyanokat is, akik az Örök Városban vették fel az egyházi rendek valamely grádusát. A Kúriában szentelt csanádi egyházmegyések aránya országos viszonylatban mindössze 1%-ot tesz ki, ami a régió gazdasági és demográfiai viszonyait tükrözi. Mindazonáltal a jelen tanulmányban vizsgált tíz klerikus példája is kellően szemlélteti, hogy a kereszténység centruma és az *Orbis Christianus* perifériáján elhelyezkedő terület között a középkor alkonyán is folyamatos volt a kapcsolat.

Források

Archivio Segreto Vaticano (Città del Vaticano), Camera Apostolica, Libri formatarum

1.

Firenze, 1442. február 1.

Lajos kamarás Temesvári Miklós csanádi egyházmegyés klerikus kérésére engedélyezi, hogy amennyiben alkalmasnak bizonyul és megfelelő javadalommal rendelkezik, valamennyi szent rendet bármely katolikus főpaptól felvegye.

(vol. 2, fol. 99v)

Item dicta die similis[24] Nicholao de Themeswar,[25] clericus Cenadiensis diocesis.

2.

Róma, 1450. február 28.

A római Szt. Péter-bazilika Szt. András-kápolnájában sorra kerülő általános szentelés alkalmával a csanádi egyházmegyés Zombori János a castellói püspöktől felvette a kisebb rendeket, valamint az akolitusi ordót.

(vol. 3, fol. 34r)

[a]Ordines [generales] celebrati per reverendum in Christo patrem dominum Radulphum, Dei gratia episcopum Civitatiscastelli, in capella Sancti Andree sita in basilica principis apostolorum de Urbe, de mandato reverendi in Christo patris et domini, domini Ludovici camerarii etc., et ex commissione domini pape, die sabbati IIII[or] temporum, qua cantatur in

[24] A folio első bejegyzésében olvasható *dimissoria* szövegére utal vissza.

[25] Temesvár (ma *Timişoara* Romániában) mezőváros Temes megyében, főesperességi központ. Csánki Dezső: Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában, I–V. Bp., 1890–1913. II. 21.; Engel Pál: Magyarország a középkor végén. Digitális térkép és adatbázis a középkori Magyar Királyság településeiről, CD-ROM, térinformatika szerk. Kollányi László–Sallay Ágnes. Bp., 2001. 1TM32. – A településre részletesen ld. Petrovics István: A középkori Temesvár i. m.

ecclesia Dei 'Intret oratio mea' etc., que fuit ultima mensis Februarii, anno a nativitate Domini M° CCCC° L^mo, pontificatus eisdem domini nostri Nicolai pape V. anno tertio.

[a] Díszített kezdőbetű.

Ad acolitatus et alios minores

Iohannes de Zumbur,[26] Cenadiensis diocesis.

3.

Róma, 1496. március 19.
A római Szt. Pantaleon-egyházban sorra kerülő általános szentelés alkalmával a csanádi egyházmegyés Révkanizsai Pál az ascoli püspöktől felvette az első tonzúrát.
(vol. 11, fol. 127v)

Die XVIIII Martii MCCCCLXXXXVI pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri, domini Alexandri divina providentia papa VI^ti anno quarto, in sabbato, qua cantatur in ecclesia Dei 'Sitientes venite ad aquas' etc., per reverendum patrem dominum Iosue, episcopum Asculanum in ecclesia Sancti Pantaleonis etc. de Urbe etc.

[m.s.] 'Ordines generales celebrati', alatta: Phy. de Pontecurvo'.

Ad primam tonsuram

Paulus de Rachanisa,[27] [Chanadiensis diocesis].

4.

Róma, 1496. március 19.
A római Szt. Pantaleon-egyházban sorra kerülő általános szentelés alkalmával a csanádi egyházmegyés Révkanizsai Pál az ascoli püspöktől felvette a kisebb rendeket.
(vol. 11, fol. 128v)

Ad quatuor minores

Paulus de Racanisa[28] [Chanadiensis diocesis].

[26] Zombor (ma Kiszombor) falu a Maros partján, Csanád megyében. Csánki Dezső: Történelmi földrajz I. i. m. 707.; Engel Pál: Digitális térkép i. m. 1CSD38.
[27] Révkanizsa (ma Törökkanizsa, *Novi Kneževac* Szerbiában) mezőváros Csanád megyében. Csánki Dezső: Történelmi földrajz I. i. m. 692.; ÁMTF I. 868.; Engel Pál: Digitális térkép i. m. 1CS61.
[28] Révkanizsa ld. az előző jegyzetet.

5.

Róma, 1497. március 11.
A római Szt. Pantaleon-templomban sorra kerülő általános szentelés alkalmával Tóth János csanádi egyházmegyés scolaris az ascoli püspöktől felvette az első tonzúrát.
(vol. 12, fol. 13v)

Ordines generales celebrati per reverendum patrem dominum Iosue, episcopum Asculanum in ecclesia Sancti Panthaleonis de Urbe, de mandato etc. et auctoritate etc. die XI Martii quatuor temporum, qua cantatur in ecclesia Dei 'Sitientes venite ad aquas', quorum ordinatorum nomina sunt infra, videlicet:

A folio felső margóján: 'Martivs 1497'.

Ad primam tonsuram

Iohannes Toth, scolaris Canadiensis diocesis.

6.

Róma, 1497. március 11.
A római Szt. Pantaleon-templomban sorra kerülő általános szentelés alkalmával Harami Mátyás csanádi egyházmegyés az ascoli püspöktől felvette a kisebb rendeket.
(vol. 12, fol. 13v)

Ad quatuor minores tantum

Mathias de Caramsibus,[29] Canadiensis diocesis.

7.

Róma, 1497. március 11.
A római Szt. Pantaleon-templomban sorra kerülő általános szentelés alkalmával a csanádi egyházmegyés Tóth János az ascoli püspöktől felvette a kisebb rendeket.
(vol. 12, fol. 13v)

(Ad quatuor minores tantum)

Iohannes Toh (!)[30] [dioc. Canadiensis].

[29] Haram (ma *Banatska Palanka* Szerbiában) mezőváros, az azonos nevű vár mellett az egykori Krassó vármegyében. Csánki Dezső: Történelmi földrajz II. i. m. 95.; Engel Pál: Digitális térkép i. m. 1KR1.
[30] Személyére ld. még 5. számot.

8.

Róma, 1497. március 13.

Rafael kamarás igazolja, hogy Petresi Péter fia Miklós csanádi egyházmegyés scolaris az ascoli püspöktől a kánonilag előírt időszakon kívül felvette az első tonzúrát.

(vol. 12, fol. 16r)

Raphael etc., die Lune XIII Martii 1497 reverendus pater dominus Iosue, episcopus Asculanus, in Romana Curia residenti, de mandato nostro super hoc sibi per nos facto, infrascriptos scolaribus cupientibus a[d]scribi militie clericali capillos sui capitis propriis manibus incindens primam contulit tonsuram clericalem, extra tempora a iure statuta, iuxta sacrosancte Romane ecclesie [a]formam[a] et primo videlicet.

A felső margón: 'Raphael'. | [a–a] A sor fölé beszúrva.

Nicolao Petri de Percz,[31] scolaris Zaladriensis (!) diocesis.

9.

Róma, 1497. március 21.

Rafael kamarás igazolja, hogy Tóth János csanádi egyházmegyés akolitust, az említett egyházmegyés Vámos plébánosát az ascoli püspök alszerpappá, diakónussá, majd presbiterré szentelte.

(vol. 12, fol. 17r)

Simili modo[32] vigore supplicationis sub datis sexto Idus Martii anno quinto,[33] dilectum nobis Iohannem Toth,[34] acolitus Cenadiensis, plebanus plebanie de Wamos,[35] dicte diocesis, die dominica, die XII Martii[36] ad subdiaconatus, demum die dominica in Ramis [Palmarum] XVIIII eiusdem[37] ad diaconatus, postremo vero XXI dicti mensis,[38] die datis presentium, in festo Sancti Benedicti ad presbiteratus sacros ordines promovit ut supra. Die 21 Martii 1497, anno quinto.

[m.s.] '3'.

[31] Személyére és a település lokalizálására ld. alább a 10. számot.
[32] Visszautal a fol. 16r pécsi egyházmegyés bejegyzésére.
[33] 1497. 3. 10.
[34] Személyére ld. fentebb a 7. számot.
[35] Több Vámos nevű, illetve előnevű település található a korabeli ország területén, azonban a csanádi egyházmegyében mindössze Vámhalom Temes megyei faluval azonosíthatjuk feltételesen. Csánki Dezső: Történelmi földrajz II. i. m. 69.; Engel Pál: Digitális térkép i. m. 3TS64.
[36] 1497.03.12.
[37] 1497.03.19.
[38] 1497.03.21.

10.

Róma, 1497. március 25.

Rafael kamarás igazolja, hogy Petresi Péter fia Miklós, a csanádi egyházmegyés Ferged plébánosa a római Szt. Megváltó-egyházban az ascoli püspöktől felvette az első tonzúrát és a kisebb rendeket, majd a főpap alszerpappá, diakónussá végül presbiterré szentelte.

(vol. 12, fol. 18v)

Simili modo vigore supplicationis sub datis ut supra,[39] dilectum nobis in Christo Nicolaum Petri de Petreze,[40] plebanus plebanie de Ferzes,[41] Cenadiensis diocesis scolaris, ad primam tonsuram et successive ad omnes alios ordines et sacros et presbiteratus promovit ut supra. Diebus quibus supra. Datum ut supra.

[m.s.] ’5’.

11.

Róma, 1498. március 31.

A Szt. Megváltó-templomban sorra kerülő általános szentelés alkalmával Balog László csanádi egyházmegyés scolaris az ascoli püspöktől felvette az első tonzúrát.

(vol. 12, fol. 53v)

Ordines [generales] celebrati per reverendum patrem dominum Iosue, episcopum Asculanum in Romana Curia residentem, de mandato sanctissimi domini nostri pape super hoc vive vocis oraculo nobis facto et auctoritate nostri camerariatus officii, die sabbati[a] quatuor temporum, qua cantatur in ecclesia ’Sitientes’ etc., que fuit ultima Martii MCCCCLXXXX octavo, in ecclesia Sancti Salvatoris de Termis Alme Urbis ordines celebrans generales omnes et singulos infrascriptos ad infrascriptos ordines promovit et ordinavit iuxta formam sacrosancte Romane ecclesie etc. primo videlicet:

[m.s.] ’A. de Campania notarius’. | [a] Utána áthúzva: ’sancti maioris ebdomade, que fuit XIII[a] mensis Aprilis MCCCCLXXXXoctavo in ecclesia’.

Ad primam tonsuram

Ladislaus Balloch, scolaris Senadiensis (!) diocesis

[39] 1497.03.12.

[40] Petres (ma Marospetres, *Petriş* Romániában) falu Arad megyében. Engel Pál: Digitális térkép i. m. 4AD1. Személyére ld. még a 8. számot.

[41] Esetleg Ferged Csanád megyei faluval azonosítható. Csánki Dezső: Történelmi földrajz I. i. m. 696.

12.

Róma, 1498. március 31.

A Szt. Megváltó-templomban sorra kerülő általános szentelés alkalmával György fia Máté csanádi egyházmegyés scolaris az ascoli püspöktől felvette az első tonzúrát.

(vol. 12, fol. 53v)

(Ad primam tonsuram)

Matheus Georgii, scolaris Senadiensis (!) diocesis.

13.

A Szt. Megváltó-templomban sorra kerülő általános szentelés alkalmával Bálint fia Péter csanádi egyházmegyés scolaris az ascoli püspöktől felvette az első tonzúrát.

(vol. 12, fol. 53v)

(Ad primam tonsuram)

Petrus Valentini, scolaris Chanadiensis diocesis.

14.

Róma, 1498. március 31.

A Szt. Megváltó-templomban sorra kerülő általános szentelés alkalmával (a csanádi egyházmegyés) Balog László az ascoli püspöktől felvette a kisebb rendeket.

(vol. 12, fol. 54r)

Ad acolitatus et aliosque minores

Ladislaus Balloch predictus [Cenadiensis diocesis].

15.

Róma, 1498. március 31.

A Szt. Megváltó-templomban sorra kerülő általános szentelés alkalmával (a csanádi egyházmegyés) György fia Máté az ascoli püspöktől felvette a kisebb rendeket.

(vol. 12, fol. 54r)

(Ad acolitatus et aliosque minores)

Matheus Georgii predictus [Cenadiensis diocesis].

16.

Róma, 1498. március 31.

A Szt. Megváltó-templomban sorra kerülő általános szentelés alkalmával a csanádi egyházmegyés Bálint fia Péter scolaris az ascoli püspöktől felvette a kisebb rendeket.

(vol. 12, fol. 54r)

(Ad acolitatus et aliosque minores)

Petrus Valentini, scolaris prefatus [Cenadiensis diocesis].

17.

Róma, 1498. március 31.

A Szt. Megváltó-templomban sorra kerülő általános szentelés alkalmával Nagy András fia Ferencet, a csanádi egyházmegyés Kekemér plébánosát az ascoli püspök alszerpappá szentelte.

(vol. 12, fol. 54v)

Ad subdiaconatus

Franciscus Andree Nag, plebanus ecclesie Sancte Crucis in villa Kekemer,[42] Cenadiensis diocesis.

18.

Róma, 1517. február 4.

Rafael kamarás igazolja, miszerint Polgári Tamás csanádi egyházmegyés akolitus, az egri egyházmegye Pálülése kápolnaigazgatója a krajnai érsektől a borgóbeli Szt. Mihály-templomban valamennyi szent rendet felvette. Mindazonáltal egy esztendőre felfüggesztette a szentmisék celebrálása alól, amelyet követően a helyi ordinárius előtt számot kell adnia tudásáról és alkalmasságáról, valamint a szükséges javadalom birtoklásáról, amelyet követően a helyi püspök adhat engedélyt számára az oltárszolgálat végzésére.

(vol. 13, fol. 42v)

Universis etc. Raphael etc. Universitati vestre tenore presentium attestamur, quod reverendus in Christo patri et domini, domini Ieremias archiepiscopus Craynensis, in Romana Curia residens, ex commissione nostra de mandato etc. auctoritate etc. necnon vigore supplicationis desuper signate sub datis Rome apud s. Petrum quarto Kalendas Februarii anno quarto,[43] dilectum etc. Thomam de Polgar,[44] acolitus Cenadiensis diocesis,

[42] Egyetlen Kekmér, Kukmér (ma *Kukmirn* Ausztriában) település ismert a korszakból, amely mezőváros az egykori Vas megye területén feküdt. Ezzel azonban nem azonosítható a forrásban szereplő falu. Csánki Dezső: Történelmi földrajz II. i. m. 769.; Engel Pál: Digitális térkép i. m. 1VS51.

[43] 1517.01.29.

[44] Polgár nevű település nem ismert a csanádi egyházmegye területén.

rector capelle Beate Marie Virginis de Palylese,[45] Agriensis diocesis, die dominica prima Februarii[46] ad quatuor minores ordines et subdiaconatus, insuper die Lune sequenti[47] ad diaconatus, postremo die Martis sequenti[48] eiusdem mensis ad sacros presbiteratus ordines infra missarum solemnia, Rome in Burgo Sancti Petri in ecclesia Sancti Michaelis iuxta ritum etc. Suspenditur tamen prefatus Thomas, quod non celebret usque ad annum, quo elapso presentet se reverendo episcopo eius ordinario coram, quo docta de eius ydoneitate et de sui licentia possit in altare ministerio admissi vel ad temporis areri (?) iuxta eius sufficiens super quo conscientiam oneramus. In quorum etc. Datum Rome etc. anno etc. 1517, indictione V^{a}, die vero quarta Februarii, pontificatus domini Leonis anno quarto.

[45] Pálülése (ma *Pauliş* Romániában) mezőváros Arad vármegyében. Úgy tűnik e bejegyzés alapján, hogy a pankotai főesperesi kerülethez tartozott a település. Csánki Dezső: Történelmi földrajz I. 776.
[46] 1517.02.01.
[47] 1517.02.02.
[48] 1517.02.03.